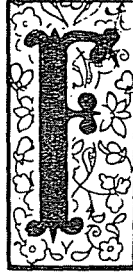

1

ELSEFENİN en derinlerine indiği halde halâ «sathî» lik vasfından hiç bir şey kaybetmiyen bir muamma üzerinde Şark felsefesi asırlar boyu türlü hükümler vermiştir. Birdenbire bir zerresine dahi âşına olmadığı bir âleme düşen insan duygularının tedricî inkişafı ile ona intibak ediyor. Eğer bu İlâhî mu'cize olmasa idi hiç bir mevcut yaşayamazdı. Bu âleme düşen insan bütün aczine rağmen ana şefkatinden, ana sütünden başlayarak her türlü imkânı hazır buluyor. Bu, kâ'inatta insanın müşahade ettiği sonsuz mu'cizelerin çok muhteşemlerinden biridir.

Şark felsefesi bu halde bulduğu insanı, ona va'dedilen kemale erişirmek için derece derece sıraladığı bilgiler arasında «kendini tanımak» diye bir bâb ayırmıştır. Bundan evvelki bilgiler daha ziyade insanın maddî hayatını korumak ve devam ettirmek içindir. Bu fasilla insanın ma'nâ hayatına giriyor. Evvelâ cemiyet hayatının zarûrî ilk merhalesi olan dinler üzerinde durarak onların arasındaki ihtilâflardan bahsediyor. Çünkü cemiyetin hücreleri olan âilede dahî ferdlerin riayete mecbur olduğu birtakım kanunlar vardır. İşte bu ufak ve âdetâ insiyakî kanunlar din müessesesinin de hücreleridir. Bu müessesede «tevhid»i bulduktan sonra insanlar için bilinmesi zarurî olan iki esası ortaya atıyor:

1 — Allahı tanımak ve onun birliğine zan ve şüpheden ârî bir yakîn ile inanmak.

2 — İnsanlık âleminin yaratılmasının aslı ve hikmeti.

Bu iki esasa yabancı olarak yaşayan insan ancak rü'ya içinde yaşayıp uyanamayan bir insandır. Peygamberler, âlimler, hakîmler, beşeriyeti bu uykudan uyandırmaya memur olan varlıklardır. Peygamberin, âlimlerin, hakîmlerin bu kitapları, hakikî hazineleri gösteren birer rehberdir. Bunlar insanın haricinde ve içinde Hakkın birliğine ve varlığına delâlet eden açık veya gizli nice alâmet ve işaretleri gösterir. Bunları görerek bi-

KENDİNİ

TANIMAK

Prof. Dr. ALİ NİHAT
TARLAN

len ve bu tereddütsüz ve kat'î iman ile Hakkı gören insana hakikî âlim denir. Ve doğrusu da budur. Çünkü bu insana yaradılışın yüklediği vazife ya'nî «irfan» istikametinde bir bilgidir. Buna yabancı olanlar dahi cahil sayılırlar. Bütün diğer ilimler : ayrı ayrı hâdiselerin incelenmesi ve bunların kanuna bağlanmasıdır. Kanun, insan dimağının tevhid ihtiyacından doğar. Hakikî âlim, diğer ilimleri insanlığın faydası ve refahı için inceler. Fakat burada kalmaz. Onların içinde cereyan eden ezeli kanunu görerek asıl insan ruhunun büyük ihtiyacına cevap vermeğe çalışır. Bu satıhtan içe giden bilgi, irfan dediğimiz bilgidir. Şu halde bütün diğer bilgiler bu hakikî ve insanî bilgi karşısında gaye değil vasitadır. Onların hiçbirisi insan ruhunun ezeli derdine deva değildir.

Bu tevhid ilmine vakıf olanlar Hakkı açıkça müşahadeye erişir ve bu tevhid nûru ile beşeriyet âleminin yaradılışının asıl ve hikmetini idrâk ederler. Bu idrâk hudutlarının icapları içinde gelişen bir medeniyet hakikî ve insanî bir medeniyettir. İkbâl'in hasretini çektiği medeniyet budur. Bu büyük mütefekkirin eserinde yer yer geçen Lâ ilâhe... kelimesinin içinde bu idrakin bütün cepheleri mevcuttur.

Ancak Hakkı açıkça müşahade meselesi, üzerinde çok durulacak bir mevzudur. Hakkın «zâtı» üzerinde düşünmek insanı dalâlete sevk eder ve şeriat bunu yasak etmiştir. Hâdis kadîm'i idrak edemez. Tasavvuf, bu yolda «aşk»tır; mutasavvife indinde visâl'in tek yoludur. Divan şâirlerimizden «Sâmî» (18 inci asır) nin Ruh-i Bağdadî'ye nazîre olarak yazdığı çok derin ve ârifane terkib-i bend'inden nakledeceğimiz şu bend, bu mes'eleyi büyük bir vukuf ve belâgatla ele almaktadır :

Ey nûr-dih-i hestî-i eflâk-ü-anasır
 Feyyaz-ı vücud-i suver-ârâ-yi mezahir
 Dânen-de-i her müşkil-i ser-beste-i îcâd
 Bînen-de-i esrâr-ı hafaya-yi zama'ir
 Bilmekde kemâlatını pâ-der-gil-i hayret
 Akl-ı hükema-vü-ülema-yi mütebahhir
 Piş-i nazar-ı akle temaşa-yi cemâle
 Çekmekde izafat-i niseb perde-i sâtir
 Ey mihr-i ama-burka'-i itlak cemalin
 Her zerrede pinhan yine her zerrede zâhir
 Zatın ola itlak-ı hakikî ile mutlak
 Derk eylemede dil olur elbet mütehayyir
 Bu matla'-i rengin ile bildirdi Hayalî
 Hayret idüğün ehl-i dile menzil-i âhir
 Ey tir-i gamet-ra dil-i uşşak nişane
 Halkî be-to meşgul-ü-to gayib zi miyane.

Tebrik

Mübarek Ramazan-ı Şerif'in müjdecisi olan ve 5 Ekim 1967 tarihinde hullül eden Regâib kandili ile 30 Ekim 1967 gecesine rastlayan Mirac kandilinin İslâm âlemi için hayırlı olmasını diler, bütün Müslüman kardeşlerimizin bu mutlu günlerini tebrik ederiz.

İSLÂM MEDENİYETİ